

Zvukový chameleon zazářil na MusicOlomouc 2019

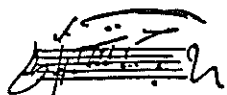

Orchestr Slovenského rozhlasu za řízení Martina Leginuse na závěrečném koncertě festivalu, foto archiv

Palestrina, Marco Antonio da
kheer Jacob van Eyck ad.).
ento koncert hned ze dvou důvo-
tor a především pak nové zvukové
podání klávesových nástrojů tak,
a vyvíjely. Posluchač měl možnost
ak zní a jak se hraje na varhanní
ginal museaar, varhanní regál či
gona. Originální zvukové dojmy
eny několika typy fléten a bicích
umělci jsou členy nizozemského
er Librum, který se specializuje
i středověké hudby. Neočekávané
uchy a specifika dobového ladění
ta doslova vtáhlo do velice dobře
děje.

ncert Podzimního festivalu du-
byl věnován nejslavnějšímu du-
lu Wolfganga Amadea Mozarta
ll, K. 626. Olomouc sehrála v živo-
lmi důležitou roli. V roce 1767 sem
l spolu s rodinou z Vídně, odkud
demií neštovic. Po krátkém pobytu
iměstí v Hauenschildově paláci byl
nešním Václavským náměstí (tehdy
capitulního děkanství), v místě, kde
m sv. Václava. Snad právě proto se
adba v Olomouci těší takové oblibě,

což ostatně potvrdil i závěrečný koncert uspořá-
daný 20. října v zaplněném dómu sv. Václava.
Koncert byl plně v režii slovenských interpre-
tů: sopranistky Lenky Máčikové, altistky Aleny
Kropáčkové, tenoristy Martina Gyimesi, basisty
Gustava Beláčka, Pěveckého sboru Lúčnica,
Symfonického orchestru Slovenského rozhlasu,
vše za řízení Martina Leginuse. Dirigent Leginus
doslova nechal na pódiu duši. Vydařeně využil
velkého hudebního aparátu, zároveň se mu poda-
řilo vytvořit kompaktní celek, který velice dobře
fungoval. Velké prostory dómu sv. Václava pak
už monumentálnost Mozartovy zádušní mše
jen dotvořily. Výsledkem bylo neopakovatelné
provedení části *Dies irae*, které bylo jedním slo-
vem strhující. Sbor opět skvěle vyniknul v části
Confutatis maledictis, kde především sopránová
zvolání a rozmluva s orchestrem byla nadmíru
vydařená. Krásná byla též část *Tuba mirum* se
skupinou sólistů a trombónovým sólem. Všichni
sólisté podali skvělé výkony, snad jen obě ženské
interpretky mohly šetřit vibratem. Celý koncert
byl založen na profesionální spolupráci a ko-
munikaci všech zúčastněných a proto se poslu-
chačům dostalo výjimečného zážitku, který byl
po zásluze odměněn závěrečnými standing ovati-
ons. Mozartova hudba má svou sílu a Slovinci
předvedli, že ví, jak s ní pracovat.

Nadace Leoše Janáčka

B | R | N | O

OPUS MUSICUM
hudební revue
ročník 51/2019, č. 6
ISSN 0862-8505

redakce: Kateřina Hníbková, Tereza Žárková, odpovědný redaktor tohoto čísla: Tereza Žárková
typografie, sazba: Barbora Zenčík, výtvarné objekty na obálce: Tomáš Hlavenka, jazykové korektury: Michal Fránek

marketing: Jana Janulíková, tel.: 603 717 732, e-mail: marketing@opusmusicum.cz
administrace: Patrice Dittichová, tel.: 725 593 460, e-mail: opusmusicum@opusmusicum.cz
kontakt: Krkošková 45a, 613 00, Brno, tel.: 725 593 460, e-mail: redakce@opusmusicum.cz

www.opusmusicum.cz

obálka:
Tomáš Hlavenka: **Tváře z mrtvého domu**, dívo, 2017, 2018

Povoleno MK ČR pod č. 5652, cena jednoho čísla 70 Kč, roční předplatné: 300 Kč.
Objednávky ročního předplatného i jednotlivých čísel přijímá administrace redakce.
Číslo účtu pro předplatné: **6990730287/0100**

Vydává: Opus musicum, obecně prospěšná společnost, za finanční podpory Ministerstva kultury ČR,
Nadace Leoše Janáčka, Nadace Český hudební fond, Statutárního města Brna a příspěvků soukromých osob.
Vychází šestkrát do roka.
Opus musicum je recenzovaným časopisem.

Opus musicum, o.p.s. řídí správní rada ve složení: Monika Holá, Nora Hodečková, Lubomír Spurný,
redakční rada pracuje ve složení: Jan Blahůšek, Květoslava Horáková,
Kamila Klugarová, Vladimír Maňas, Pavel Sýkora, Jiří Zahradka, Jan Zemla.

Nevyžádané rukopisy se navrácení Redakce neodpovídá za programové změny, které ji pořadatelské agentury neoznámí.
Za obsahovou správnost textu ručí autor. Náčrty autorů nemusejí vždy vyjadřovat stanovisko redakce. Ocenění návštěvy redakce
pouze po předchozí telefonické domluvě.

EVA BALCÁRKOVÁ

Rozličné barevné odstíny a jejich kombinace okouzlují lidskou populaci odnepaměti, ať už se jedná o barvy přírody, či lidmi vytvořená umělecká díla. Podzim přitom v Olomouci na jednom obrovském plátně nenabízí pouze pastvu pro oči, nýbrž i pro uši. Jak přitom souvisí vizuální vjem se sluchovým? To si měli možnost vyzkoušet posluchači 11. ročníku festivalu MusicOlomouc.

Stejně jako je v optice barevnost závislá na charakteru látky či předmětu, který nese danou vlastnost, obdobně je tomu v oblasti zvuku. S přispěním lidské vynalézavosti je však možné nasvěcovat konkrétní objekty z různých úhlů pohledu a tím značně rozšířit až obměnit barevný gamut, a to jak v oblasti sluchové, tak i vizuální. Jakou oklikou se tento termín vrátil od dob Quida z Arezza přes oblast moderní optiky zpět k hudbě! Právě ona možnost posouvání barevné škály a hledání nových odstínů se stala stěžejním tématem letošního MusicOlomouc. Nebylo však přitom stavěno na množství rozličných hudebních nástrojů a jejich kombinací, které by již samy ze své podstaty nabízely pestrou zvukovou paletu. Tentokrát olomoucký festival pod vedením Marka Kepřta zvolil poněkud obtížnější, zato však neméně zajímavou cestu, a to nejenom pro tu část publika, která si teprve cestu k soudobé hudbě hledá.

Odtud také pramení přirovnání klavíru, jednoho z nejznámějších hudebních nástrojů, k pozoruhodnému tvorbu z živočišné říše, jehož vlastností je velmi dobrá barevná adaptace v závislosti na situaci a prostředí. Nutno však dodat, že v případě klavírních barev se jednalo o daleko hlubší změnu ve vnímání podstaty daného předmětu, než je tomu ve vizuální sféře. S cílem dosáhnout ve vytčené dramaturgii,

do jisté míry omezené zvoleným tématem „colours of piano“, co největší pestrosti, se na jednu stranu zvolený program poměrně trefně navracel do „minulosti“ ke kultovnímu dílu Johna Cage, přes dva čtvrttónově rozladěné klavíry však neváhal zabrousit i do spojení s elektronikou či do hudby jazzového okruhu.

V hlavní roli letošního podzimního olomouckého hudebního klání sice byl zmíněný zvukový chameleon, kdy jemu samotnému byly zasvěceny celkem čtyři ze sedmi koncertů, prostor však dostaly také ansámblы nějakým způsobem konfrontující klavírní hru s dalšími nástroji. S jedinou výjimkou (Atria) se přitom koncerty konaly v již tradičním prostoru barokní Kaple Božího Těla. Ve třech říjnových týdnech zaznělo 36 kompozic (nepočítáme-li přídavky), z čehož bylo celkem 11 uvedeno v premiéře. Počet premiér jistě není vzhledem k uvedenému ročníku číslem náhodným. Stejně tak se objevuje symbolika čísla sedm. Festival byl zahájen 7. 10. a sestával ze sedmi hudebních večerů, z toho dva měly na programu sedm skladeb, většina koncertů začínala v sedm hodin.

Za svou více než dekádu trvající historii navštívila MusicOlomouc celá řada souborů, z nichž některé jsou zvány opakovaně. Mezi takové se řadí i výborný slovenský Quasars Ensemble, který se do paměti olomouckých zapsal před třemi lety bohatým programem doplněným dokonce v kompozici *The Raven* Toshio Hosokawy o působivou taneční složku. Pro letošní zahajovací koncert však jediné taneční kreace předváděl dirigent a umělecký vedoucí souboru Ivan Buffa. Nutno však dodat, že ve vyjádření výrazu a „zvnějšnění“ hudby dost dobře tanečnici Reona Sato konkuroval. Na programu se mimo jiné objevilo *Lachrymae* Tristana Muraila s cíleně plovoucími nástupy jednotlivých nástrojů a zajímavě uchopenou

Obr. 1 Slovenský Quasars Ensemble, foto Petra Kožušníková.

rytmikou, čímž vznikal efekt mírného posunu času u jednotlivých hudebníků. Podobný pocit nejisté půdy pod nohama se dostavoval i při *Vortex temporum I, II, III* Gérarda Griseye, jehož členitá kompozice byla v jednu chvíli plná „vlnovitosti“, pulzace a permanentního, neustále znejisťovaného tepu (estetiky tolik blízké českému Františku Chaloupkovi), zatímco další část působila jako rozložená a znovu složená skladba, tentokrát však za užití kubistické techniky. V sólovém klavírním partu v závěru *Vortex temporum I* přitom excelovala Diana Buffa. Nicméně i ostatní hudebníci se zkušeně popasovali s náročnými party, jejichž nedílnou součástí byly multifonika, scratch tóny a řada dalších progresivních soudobých technik. Dalším navrátilivším se souborem bylo ISHA trio. Je zajímavé sledovat v průběhu let vývoj tohoto tělesa, jehož repertoár i záběr se

vůčihledně rozrůstá. Skoro až do takové míry, že lze jen obtížně hledat klíč pro objasnění logiky uspořádání a volby jednotlivých skladeb, které mají rozsah od zamyšlených minimalistických kompozic až po excentrická díla typu Beriových vokálních *Sequenz*. Právě kontrast různých přístupů, prvky improvizace a chuť objevovat nové se postupem času jeví jako jeden z charakteristických znaků tohoto uskupení. Zdánlivou propast mezi zmíněnými kompozičními přístupy pak vyplňují skladby Sáry a Ivo Medkových. Letos si ISHA trio připravilo celkem čtyři světové premiéry, z nichž lze zmínit například *Touche*s Ivo Medka, úvodní skladbu vystoupení, jež pracovala s prolínáním vokálního projevu se složkou elektronickou, v zásadě však byla estetikou velmi podobná Ligetiho vokální tvorbě. *Mijn uitzicht* Martijna Paddinga by se dala přirovnat k hudbě „kapající vody

Obr. 2 Klavírista Daan Vandewal, foto Petra Kožušníková.

v jeskyni“, která by mohla pokračovat donekonečna, skladba proto v podstatě nemá žádný závěr. Tok hudby je jen jednoduše přerušen, jako by byl vypnut tlačítkem. V podobném minimalistickém duchu se nesla premiéra *Prosvítání* Víta Zouhara, která měla naopak mírný nádech „glassovského“ minimalismu.

Kromě známých tváří se však objevili i interpreti pro Olomouc zcela noví, z nichž je v první řadě třeba jmenovat Daana Vandewala, světově proslulého klavíristu specializujícího se na interpretaci soudobé klavírní literatury, přičemž řada kompozic je mu psána na míru a žádná skladba pro něj není příliš dlouhá, jak se ostatně měli možnost přesvědčit posluchači letošních Ostravských dnů. V Olomouci však nepředstavil žádného čtyřhodinového Alvina Currana, ani svého oblíbeného Frederica Rzewského, nýbrž dílo osobnosti, která přímo proslula nápaditým hledáním nových přístupů

v mezích určitého standardu, který tím posouvala do zcela nových dimenzí. Řeč není o nikom jiném než o Johnu Cageovi, jehož *Sonátám a interludiím* z poloviny minulého století byl věnován celý jeden večer. Na těchto kratičkých skladbách lze přitom výborně demonstrovat proměnu klavíru ve zcela osobitý ansámbl bicích nástrojů, mírně strižený javánským gamelanem. Zvukový chameleon podle Johna Cage přitom nebyl jen tak ledasjakým preparovaným klavírem. Patří mezi ty kompozice, kdy je provedena důkladná příprava nástroje již před koncertem (přesné rozmístění kovových šroubů, gumových podložek a mazací guma trvalo dle interpretových slov celkem tři hodiny). Performer se pak může plně soustředit na hraní a nemusí ve snaze vyvolat na chvíli barevnou změnu pro ozvláštňení stoupat a „strkat hlavu“ do klavíru, což působí občas poněkud násilně.

Obr. 3 Ivan Šiller a Fero Király, foto Petra Kožušníková.

Ve stínu belgického klavíristy však nezůstali ani naši bratři Slováci. Zůstaneme-li v linii sledující vývoj zvukového chameleona, bude jednoznačně k nejlepším vystoupením letošního MusicOlomouc patřit Cluster Ensemble, tentokrát ve složení Ivan Šiller a Fero Király, jejichž znamenitá interpretace na čtvrttónově vyladěné klavíry originálně doplnila jednu celou barevnou škálu festivalového gamutu. Zmíněný koncert přitom patřil k těm, které se letos obracely k dílům relativně starým, zato ovšem v konkurenci dnešní produkce jednoznačně životným a inspirativním. Kromě výběru z *Preludií* Ivana Vyšněgradského, způsobující jakousi podivnou rozjitřenost vyvolávanou nezvyklými souzvuky a tekutostí melodií vzpírajících se běžnému vnímání, a 3 *Quarteter-tone Pieces* Charlese Ivese nabízející hravé uchopení čtvrttónové hudební problematiky, zazněla i jedna z nejlepších premiér z celých

tří týdnů – θ (theta) Jakuba Rataje, který promyšleným způsobem vykomponoval dílo využívající pulzace, napětí, drobného kouzla s amplifikací strun a vzájemné provázanosti interpretů. Obě klavírní křídla v tu chvíli opravdu splynula v jeden ohromný nástroj, obzvláště seděli-li posluchač na vhodném místě. Ačkoliv totiž působilo rozestavění klavírů v prostoru symetrické barokní Kaple esteticky (organizátoři je postavili tak, že hráči seděli čelem k sobě – jeden vlevo a druhý vpravo pódia a křídla se z pohledu diváka mírně překrývala), z akustického hlediska pak bylo třeba vyhnout se místům v předních řadách po stranách sálu, aby se zvuk pojil, tak jak má.

Asi největším vybočením z nastolené dramaturgické linie byl čtvrtý koncert oslavující významné jubileum skladatele Jana Vičara – zakladatele festivalu, ale také dlouholetého pedagoga na Katedře muzikologie Univerzity

Palackého. Večer to byl pestrý a pro návštěvníky MusicOlomouc také oddechový, co se náročnosti poslechu týče. Ostatně oslavy by měly být veselé, což se zde podařilo. Poměrně netradičně pro dramaturgii festivalu byl koncert poskládán výhradně z výběru děl Jana Vičara, přičemž se představilo hned několik souborů, každý představující určitý pól skladatelovy tvorby. Zálibu v japonské tematice zprostředkoval Morgenstern Ensemble, mírně avantgardní smýšlení zastoupil olomoucký Lichtzwang, vztah k lidové hudbě v *Uspávankách* přednesla klavíristka Marie Wiesnerová s houslistou Matoušem Pěruškou a nechyběla ani tečka v podání Jazzového kvinteta (Petr Chadim, Jan Přibíl, Ludovit Kotlár, Peter Korman a Kristian Kuruc).

Klavírní zvukově barevné spektrum by nebylo kompletní bez kombinace klavíru s elektronickou složkou. O tu se postaralo duo Ricardo Descalzo a Michael Cutting, jejichž performance byla doprovázena poněkud rozpačitým barevným podkresem Kaple. Perkusivní *Smart Dust for prepared piano* Thomase Larchera jako by v úvodu kontinuálně navázalo na *Sonáty a interludia* Johna Cage, načež převládl tajemný svět Františka Chaloupky, který v kompozici *The Book of Sand* (zde poprvé uvedené ve verzi pro klavír a elektroniku), rozechvěle prozkoumává „pružinkový svět“, neboť jeho hudba svádí k představě, že člověk prochází prostředím, kde vše neustále v pomalém tempu kolísá sem a tam. Zajímavě začala premiéra *inner* Michaela Cuttinga, jakmile se však začal dostávat „outer“ běžnou klavírní hrou, dojem se trochu pokazil. Přesto *inner* patří mezi povedené skladby večera. Poslední premiérou festivalu byla *Metaludios: Stribog* Gustava Díaz-Jereze, jejímž nejvýraznějším prvkem se stalo množství za sebou nahuštěných glissand vytvářejících menší klavírní bouři. Hra Ricarda Descalza byla výbornou ukázkou variability,

kteřá je často od soudobých klavíristů vyžadována. Tyto doby, kdy mohl performer pohodlně sedět u klaviatury a za občasného užití pedálů měl u posluchačů vyhráno. Dnes musí být interpret schopný doslova skákat z jedné strany klavíru na druhou, hrát střídavě ve strunách a na klaviatuře, zvládat závratná tempa, ovládat elektroniku atd.

MusicOlomouc letos nečekal žádný bombastický závěr. To ostatně ani soudobé hudbě není vlastní, nicméně uzavírat festival nejnáročnějším programem je poněkud nezvyklé. Rakouský Schallfeld Ensemble zastoupený podobně jako Cluster Ensemble klavírní sekcí tvořenou duem Maria Flavia Cerrato a Patrick Skrilecz měl sice na repertoáru relativně pohodové *Piano Four Hands* Mortona Feldmana založené na hříčce při interakci hráčů během čtyřruční hry, další program však mnoho odpočinku nenabízel – poskytl jistou retrospektivu užitých přístupů. *Dove tutto è stato preso (inner-space II)* Maurizio Azzana bylo další sondou do nitra nástroje, jehož nejjemnější záchvěvy rozvířené paličkami ve strunách byly amplifikovány do hrozivé podoby. Skladba nicméně jen velmi slabě držela pohromadě jako celek. Závěrečnými kompozicemi potom byly *Im Lichte II* Johannese Stauda a *Zeitgeist* George Crumba, promlouvající jakoby samovolně z klavírního hudebního světa.

Jedenáctý ročník festivalu MusicOlomouc nabídl reprezentativní výběr z klavírní literatury posledních sta let a podnítil rovněž vznik děl nových. Bylo působivé sledovat barevné proměny zvukového chameleona, které však nebyly pouhým výstřelkem, ale plnohodnotným kompozičním konceptem. V případě čtvrttónově rozladěných klavírů a preparace v rámci Cageových *Sonát a Interludií* se po nějakém čase bylo možné odpoutat od neobvyklosti zvukové barvy, načež se posluchači otevřela možnost vnímat i jiné aspekty performance.

Obr. 4 Ricardo Descalzo a Michael Cutting, foto Petra Kožušníková.

Bylo by jistě možné zabrousit do dalších soudobých klavírních technik a originálních skladatelských pojetí, nicméně vybraný průřez zvolený klavíristou a ředitelem Markem Keprtem nabídl na malém prostoru s minimem prostředků maximum k uspokojení uší zvědavých posluchačů, kteří se, jak se zdá, rádi na MusicOlomouc vrací.